

Un *ruixat*(ALDC, III, 669. Un *ruixat*)

Per al concepte de ‘pluja sobtada, forta i de poca duració’, el català coneix diversitat de denominacions, lligades sovint a l’onomatopeia, sense que manquin alguns castellanismes. En cat. or., inclòs el bal. i alg., són freqüents *ruixat*, doc. des del s. XV, i *ruixada*, der. de *ruixar* (< llat. ROSCIDARE, der. de ROSCIDUS ‘ple de rosada; humit, mullat’), congènere del cast. *rociar*; coneixen les var. *rutxat* 2, 4, 9, *rutjat* 1, *rutjada* 6 (aquests tres amb africació que alterna la sorda amb la sonora, fenomen propi del ross.); *arruixada* 85, 172, amb pròtesi vocàlica, com *arruixat* 7, 118; *arruixó* 163, 169, amb el suf. -ó (< llat. ONE), de caràcter augmentatiu-intensiu, arrelat en val. com a manlleu al cast. (veg. *dentó* ‘ullal’, *maeixó* ‘madeixa gran’; cf. Veny, 2012 c); *ruixarda* 73, amb canvi de suf. Pel Principat s’estén *xàfec* (o *xàfec d’aigua* 11) (primer doc., Esteve *et al.*, 1803), der. de *xafar*, d’origen onomatopeic (< XAF-), amb la var. *xàfic* 111, 113, 117 i els der. *xafegada* 15, 21, 43, 55 i *xafegot* 57, aquest amb el suf. augmentatiu -ot. *Ramassada* (var. *remassada* 146, 147, 151, per dissimilació vocàlica [veg. Veny, 2007 c]; *rabassada* 152, per equivalència acústica M = B, *samarrada* 165, per metàtesi), com en oc., prové de *ramàs* ‘escombra rústica’, der. de *ram* 58, 66, 120 (o *ram d’aigua* 69, 120, *ram de ploguda* 160) (< llat. RAMU) o de *rama*, forma analògica de *fulla* (< llat. FOLIA), “per al·lusió a les sanes escombrades que devem a la pluja” (DECat); igualment *ramitxó* ‘xàfec petit’ 120, de *ram*, amb l’infix -itx- i el suf. dim. -ó (< llat. -ONE), i *ramalada* 171, 189 o *ramalada d’aigua* 170, 174, der. de *ramal*. *Xubasco* és un manlleu cast. (← *chubasco*, on ha estat pres del port. *chuvasco*, der. de *chuva* ‘pluja’), que esquitxa diversos punts del Principat, com *xaparró*, -on 49, 100, 115, 117, 136, pres del cast. *chaparrón*, on té origen onomatopeic (< CHAP-) pel soroll de la caiguda violenta de la pluja, que s’estén sobretot per poblacions del nord i sud val. (var. *xapalló* 174, 183, *xaporron* 185; der. *xaparrasso* 108, 144, *xaparrada* 131, 132, 137, 139, 142, 186, *xaparrada de tronada* 134). Altres mots es basen: 1) en una motivació onomatopeica, com la de *xàfec*: *xafardada* 26, *xapatada*

100, *xaplatada* 150, *xambuscada* 176, *xapatasso* 94, *estaplatxada* 18, *xarbascat* 28, *batzac* 99, *batzegada* 86 (var. *batsecada* 93, *batzecada* 99), *patac* (d’aigua) 44, 48, 59, 67, 102, 106, 112, 120, *patacada* 30, 90, 110, *patacot* 64, *cau de patac* 113, *tapassada* 123 o *trapassada* 127, *xop* 17; 2) en el soroll provocat per la ruixada: *tamborinada* 44, 182, der. de *tambor*, *trompada* 156, 157, 166, 173 (o *trompada d’aigua* 180), der. de *trompa*, *tromba* 117 (o *tromba d’aigua* 93) (← it. ‘trompa musical’), *tronada* 119, 123, 128, 129, 133, 140, 143, 145, 148, 150, 165, 167, 177, 178 (o *tronada d’aigua* 93, *aigua de tronada* 160, 181), *rebumbada* 75; *repic* 84, compost del prefix repetitiu *re-* i un postverbal de l’onomatopeic *picar*; 3) en la intensitat o quantitat de la pluja: *plujat* 16; *pluja forta* 28, *aigua forta* 85, *aigua grossa* 85, *aigua de nívol* 187, *cop d’aigua* 41, *cua d’aigua* 85, *golpe d’aigua* 146 (← cast.); *aiguet* 58, 117, 118, 122, 126, 135, 141, 145; *aigua de bombolles* 76 (*aigua de bombolla* 85) o a *portadores* 82, *ploure de bombolla* 182, *bulutxada* 149, forma mossàrab de *plujat* (DECat); *xorreres* 152 (← cast. *chorro*); *gotainada* 132, der. de *gota*; *ploure a pasteres* 102 o a *botacanals* 89; *borrasca* (d’aigua) 130, 137, 138, 146, 153, *borrascada* 121; (*aigua de*) *temporal* 39, 51, 154, 160, *tormenta* 116, 165, 177, *aguacero* 139 (← cast.); *cap de grop* 36, *glop* 133 (< *grop*), *gropada* 47; *cap de broma* 44; *batut* 77, *debatut* 26, *batut de pluja* 9, *batuda* 70; *cicló* 187, de l’angl. *cyclone* a través del fr.; *sacsó d’aigua* 169; *mànega* 178; *tavenada* 83, 84, per comparació de les fortes gotes amb una pluja de tàvecs (DECat); *algavés fort* 185, *algavés de nívol* 187, probablement modificació de *aiguavés*.

Són d’origen obscur *llevassi* 41 i el seu der. *llevassot* 57 (no DECat), i *escaldabec* 43.

Són mots normatius, amb el sentit precís de l’enunciat, *ruixat*, *ruixada*, *xàfec*, *ramassada*, des del DG_I, 1932; també *ramassat* (des del DG_I, 1932), que no apareix en els nostres materials i que Fabra extreu d’Esteve *et al.*, 1803.